

REEP

TIJDSCHRIFT
RELATIERECHT
EN PRAKTIJK

Van de uitgever van «JPF»

Tien jaar overlegscheiding in Nederland

C.J.M. Zantboer RB

Wet pensioenverdeling bij scheiding 2021!

Mr. F.H. van der Kamp

Rekening en verantwoording bij een verdwenen erfenis

Mr. M.C.G. Stut

WWW.OPMAAT.SDU.NL

2019/1

Sdu

oprecht
de beste
keuze

95. Tien jaar overlegscheiding in Nederland

C.J.M. ZANTBOER RB

De methode van overlegscheiding werd inmiddels tien jaar geleden in Nederland geïntroduceerd. De ervaringen met de methode zijn overwegend positief. Toch is er nog scepsis. In dit artikel licht ik mijn ervaringen met de overlegscheiding toe en ga ik nader in op de uitdagingen die de betrokken professionals in deze methode tegenkomen. Zeker gezien de maatschappelijke trend om echtscheidingen zo veel mogelijk in goed overleg en buiten de rechter om te regelen en de belangen van de kinderen te waarborgen zou de methode, naast mediation en andere overlegvormen, vaker kunnen worden toegepast.

Inleiding

In 2008 bezocht een aantal Nederlandse familierechtadvocaten een bijeenkomst van de International Academy of Collaborative Professionals (IACP) in Cork (Ierland). Zij raakten daar zo enthousiast over de methode van *collaborative divorce* (hierna: overlegscheiding) dat zij besloten een vereniging op te richten die ten doel had de methode van overlegscheiding in Nederland te stimuleren. Naar het voorbeeld van de IACP werd het een multidisciplinaire vereniging. Niet alleen familierechtadvocaten (vFAS-leden) maar ook financieel deskundigen en coaches van academisch niveau kunnen lid worden van de Vereniging Collaborative Divorce Holland (thans genaamd: Vereniging van Collaborative Professionals – VvCP).

Nu, tien jaar later, constateer ik dat de overlegscheiding niet meer weg te denken is uit het Nederlandse echtscheidingslandschap, hoewel de methode nog relatief weinig wordt toegepast. En dat is gek, nu vrijwel iedereen het erover eens is dat een echtscheiding het best op een respectvolle wijze, buiten de rechter om en in voorkomende gevallen multidisciplinair kan worden geregeld.

Er zijn de laatste jaren meerdere initiatieven ontwikkeld om ‘vechtscheidingen’ te voorkomen en de belangen van de bij een echtscheiding betrokken kinderen te waarborgen. Ik noem bijvoorbeeld het Platform Divorce Challenge, het rapport van André Rouvoet *Scheiden... en de kinderen dan?* (scheidingsloket) en het rapport van de Kinderombudsman *Verkenning naar de kindvriendelijke advocatuur* (gezinsadvocaat).

Al deze initiatieven zijn te prijzen. De methode van overlegscheiding krijgt in de maatschappelijke en politieke discussie echter naar mijn mening minder aandacht dan zij verdient. Wat kan daarvan de reden zijn?

Zoals het een echte financial betaamt, maak ik na tien jaar de balans op.

Een korte terugblik

In 1990 besloot Stu Webb, een advocaat in Michigan (USA), niet meer te procederen voor echtscheidingsclënten. Hij wilde als advocaat zijn kennis en vaardigheden louter nog inzetten in een proces van overleg. Wat Stu voor ogen stond, was een model waarin advocaten onder geen enkele omstandigheid naar de rechter kunnen gaan. Want ontbreekt de weg naar de rechter als optie, dan hebben de advocaten geen andere keuze dan het geschil in overleg en met respect voor de wederpartij op te lossen.

In eerste instantie was sprake van *collaborative law*. Gaandeweg werden er bij de probleemoplossing ook andere disciplines betrokken, zoals psychologen en financieel deskundigen. Een echtscheiding kent immers naast de juridische kant ook altijd relatie- en communicatieaspecten en financiële vraagstukken.

De overlegscheiding is niet de tegenpool van een vechtscheiding en ook niet het enige antwoord is op het voorkomen ervan

Al snel kreeg Stu Webb navolgers en werd in de Verenigde Staten de IACP opgericht. De *collaborative practice* werd en wordt nog steeds met name bij echtscheidingen toegepast en we spreken dan van *collaborative divorce*. Bij echtscheidingen is een multidisciplinaire aanpak logisch, want er zijn vrijwel altijd juridische twistpunten, emoties, communicatieproblemen en zorgen of conflicten over geld. De geschillen betreffen niet zelden de kinderen en omdat de

gescheiden partners wel ouders blijven, is een respectvolle echtscheiding een betere basis voor de toekomstige relatie tussen de ouders en met de kinderen.

Collaborative divorce vond navolging in vele landen en sinds 2008 dus ook in Nederland. Hier werd gekozen voor het model waarbij iedere partner zijn of haar eigen advocaat heeft en er een neutrale coach en een neutrale financial aan het team wordt toegevoegd. De advocaat (vFAS-advocaat-mediator) is niet neutraal en behartigt de belangen van haar of zijn cliënt. In de bij aanvang van de overlegscheiding gesloten deelnemersovereenkomst (te vergelijken met een mediationovereenkomst) wordt een gang naar de rechter met behulp van deze professionals uitgesloten. Deze zogenoemde diskwalificatieclausule is onderscheidend en cruciaal voor de methode van overlegscheiding. Omdat de gang naar de rechter is uitgesloten zal het team er alles aan willen doen om de geschillen in overleg op te lossen. En vaak lukt dat ook omdat alle benodigde expertise aan tafel zit. Ook de druk op partijen om daaraan mee te werken is groot. Immers, de overlegscheiding beëindigen en met een nieuwe advocaat opnieuw beginnen is een behoorlijke, ook financieel hoge, drempel.

Maatschappelijke ontwikkelingen

In hun artikel 'Reflectie met betrokkenheid en boodschap uit bezorgdheid' (*REP* 2016/357) schrijven Lonneke Timmermans en Paul Sliedenbeek terecht dat de term 'vechtscheiding' te pas en te onpas wordt gebruikt. Ik ben het dan ook met hen eens dat de overlegscheiding niet de tegenpool is van een vechtscheiding en ook niet het enige antwoord is op het voorkomen van vechtscheidingen. Een vechtscheiding is geen bewuste aanpak of methode en ook geen door vFAS advocaten gewenste situatie. Een vechtscheiding is een uit de hand gelopen scheiding, waar met name de kinderen de dupe van zijn.

Dat is maatschappelijk ongewenst en de Kinderombudsman, de Minister van Justitie en Veiligheid en de Raad voor de Rechtspraak willen de strijd aanbinden met vechtscheidingen. In het Regeerakkoord van Rutte III wordt zelfs expliciet aandacht gevraagd voor het voorkomen van vechtscheidingen. In het beleid van het kabinet zal het belang van het kind vooropstaan.

Tegen dit licht zou de methode van overlegscheiding aan populariteit moeten winnen.

Ervaringen met de overlegscheiding

Als financieel deskundige heb ik de laatste jaren vele echtscheidingen begeleid. Soms in de rol van partij-adviseur bij onderhandelingen of een procedure op tegenspraak, maar (gelukkig) vaker als neutrale adviseur bij onderhandelingen of als (co-)mediator en als neutrale financial bij overlegscheidingen.

In alle gevallen waren er vFAS-advocaten/mediators bij betrokken. Ik ben ervan overtuigd dat de advocaten een

echtscheiding ordelijk en respectvol willen laten verlopen en dat zij oog hebben voor de belangen van de betrokken kinderen. Ik twijfel niet aan hun deskundigheid en beroeps-ethiek. Wel heb ik geconstateerd dat verharding van standpunten en escalatie van het geschil zich eerder voordoen in onderhandelings- en tegenspraakssituaties, en dat dan het risico van een vechtscheiding wel op de loer ligt. Bij mediations en overlegscheidingen is er echter een methodische en contractuele barrière ingebouwd om escalatie te voorkomen en respectvol gedrag aan tafel te stimuleren.

In dit artikel wil ik mijn persoonlijke professionele ervaringen met de overlegscheiding delen.

De uitdagingen voor een overlegscheidingsadvocaat

De advocaat behartigt allereerst de belangen van zijn of haar cliënt en is bij de overlegscheiding dus niet ook mediator. Wel dient de advocaat de belangen van de wederpartij te respecteren en mee te werken aan een oplossing die zo goed mogelijk is voor de eigen cliënt en tevens fair voor de wederpartij. Uiteraard botst dat wel eens. De balans vinden tussen 'advocacy' en 'collaborative' is moeilijk. Niet zelden moet de advocaat in een overlegscheiding de eigen cliënt zien te overtuigen van de redelijkheid van voorgestelde oplossingen en van de risico's die procederen met zich meebrengt. Wanneer een cliënt wel zegt zich redelijk te willen opstellen, maar uiteindelijk alleen maar het onderste uit de kan wil hebben, komt de advocaat in een lastige positie. De kans dat een overlegscheiding in die situatie eindigt zonder overeenkomst (mislukt) is groot. Het is daarom van groot belang dat bij het intakegesprek met een cliënt goed wordt besproken welke vormen van echtscheiding er zijn en dat alleen maar voor de overlegscheiding wordt gekozen als er oprechte intenties zijn om de scheiding respectvol en in alle redelijkheid onderling te regelen.

Overlegscheidingsadvocaten stellen zich kwetsbaar op. Zij moeten dus goed voorbereid zijn en ook vertrouwen hebben in elkaar

Een overlegscheidingsadvocaat stelt zich kwetsbaar op. Er is namelijk altijd een rechtstreekse confrontatie met de wederpartij en de advocaat van de wederpartij. Men kan zich niet verschuilen achter schriftelijke gedachtewisselingen. De discussies zijn hier en nu, en voor het oog van de cliënt. Advocaten moeten dus goed voorbereid zijn en ook vertrouwen hebben in elkaar. Het is mijn ervaring dat advocaten in een overlegscheiding goed samenwerken en elkaar steunen wanneer nodig. Dat is wel weer een valkuil. Als cliënten het gevoel krijgen dat de advocaten het wel heel goed met elkaar kunnen vinden, wekt dat soms wrevel en voelt men zich soms niet voldoende gehoord en gesteund.

De uitdagingen van de coach

De coach heeft een neutrale rol. Voor aanvang van de overlegscheiding toetst de coach of partijen geschikt zijn voor deze methode en de juiste motivatie hebben. De scheidingsmelding vindt ook vaak bij de coach plaats.

Tijdens de overlegscheidingsbijeenkomsten treedt de coach op als gespreksleider/mediator en komt inhoudelijk in actie als er problemen zijn in de communicatie tussen partijen of het team. Vaak speelt de coach een belangrijke rol bij de afspraken over de kinderen en de invulling van het ouderschapsplan. Het belang van het kind dat maatschappelijk zo de aandacht krijgt, is binnen de overlegscheiding per definitie geborgd.

Coaches hebben in tegenstelling tot advocaten niet allemaal dezelfde opleiding, focus en ervaring. Sommigen zijn meer gericht op het (strategisch) coachen, anderen meer op de kinderen, weer anderen op relaties. Het is daarom van belang het type coach te kiezen dat het best bij de casus past en in staat is partijen én professionals in het gareel te houden.

De aanwezigheid van een coach/psycholoog bij de overlegscheiding is een kenmerkend verschil ten opzichte van andere methodes. Na aanvankelijke aarzelingen 'of dat nou echt wel nodig is' zijn de ervaringen positief. Het feit dat de coach de gesprekken leidt en de communicatie en relatie in de gaten houdt en waar nodig interventies pleegt, geeft de advocaten meer ruimte om zich te focussen op de inhoud en hun cliënt.

De uitdagingen van de financial

Omdat aan iedere echtscheiding financiële aspecten kleven, is de betrokkenheid van een financieel deskundige essentieel. Bij de samenstelling van het team moet goed nagedacht worden over de specifiek benodigde deskundigheid: fiscaal, accountancy, bedrijfswaardering, pensioen, financiële planning. De keuze van de meest geschikte financial hangt sterk af van de casus en de meest relevante problematiek. Soms wordt op deelterreinen een specialist geraadpleegd. De financial inventariseert en analyseert de financiële positie en wensen van partijen en denkt mee over oplossingen en toetst het convenant op financiële en fiscale aspecten.

Verder is van belang dat de financial, net als de coach, een neutrale rol heeft. Niet zelden vormen de coach en de financial een neutrale as aan tafel en zorgen zij samen voor de balans. De eis dat de financial een mediationopleiding moeten hebben gedaan is geen overbodige luxe. Het is mijn persoonlijke ervaring dat er zeker zo vaak een beroep wordt gedaan op mijn mediationvaardigheden als op mijn financiële kennis.

Nog een uitdaging

Vaak wordt gezegd dat een overlegscheiding duur is en alleen weggelegd voor de happy few. Ik kan dat niet helemaal ontkennen, maar wil deze stelling wel nuanceren.

Normaliter zal een overlegscheiding duurder zijn dan een mediation, maar minder kosten dan procederen. Toch zie ik in mijn praktijk vaak dat partijen bij een mediation gebruikmaken van een eigen advocaat en van eigen financieel adviseurs op de achtergrond en dat er in het proces ook nog een kindercoach wordt betrokken. De kosten zullen dan niet veel onderdoen voor die van een overlegscheiding of zelfs hoger zijn omdat de betrokken professionals dan niet gecoördineerd samenwerken of het mediationproces zelfs tegenwerken omdat zij zo veel mogelijk voor hun eigen cliënt uit het vuur willen slepen zonder zich te bekommeren om de mediationbeginselen.

Het zou wenselijk zijn dat meer advocaten zich de methode van overlegscheiding eigen maken en hun gereedschapskist hiermee aanvullen

De kosten van een overlegscheiding zijn overigens goed te begroten. De methode kent immers een vast patroon en vaste aanpak en vaak valt wel in te schatten hoeveel bijeenkomsten er nodig zijn en hoeveel voorbereidingstijd iedere professional nodig heeft. Een goede begroting geeft partijen inzicht in de kosten. Ik spreek liever over een investering, want een geslaagde overlegscheiding geeft een goede basis voor de toekomstige relatie.

Mislukte overlegscheidingen

De kans dat een overlegscheiding met een overeenkomst wordt afgesloten ligt boven de 80%. Het lukt helaas niet altijd en partijen stappen dan alsnog naar de rechter (met andere advocaten).

De reden om een overlegscheiding zonder overeenkomst te beëindigen zijn divers.

Soms verloopt het proces niet goed en houden partijen en/of de professionals zich bewust of onbewust niet aan afspraken of blijkt het lastig bijeenkomsten te plannen waardoor het proces vertraagd en verstoord raakt.

Soms zijn partijen of is een van de partijen door een stoornis of emotionele situatie toch niet in staat een overlegscheiding te doen. Helaas blijkt dat niet altijd bij de intake. Ook komt het voor dat partijen wel een overeenkomst bereiken maar op het laatste moment vlak voor de ondertekening afhaken omdat er, vaak door invloeden van de achterban, ontevredenheid ontstaat over het bereikte resultaat en men denkt via de rechter meer binnen te kunnen halen. Als het team de partij(en) dan niet kan overtuigen in gesprek te blijven houdt het op. Overlegscheiden gaat immers, net als mediation, op basis van vrijwilligheid.

De toekomst van de overlegscheiding

De overlegscheiding is een antwoord op het voorkomen van vechtscheidingen, maar niet het enige antwoord. Mediation en onderhandelen zijn prima methodes om een echtscheiding te regelen en zelfs procederen hoeft niet meteen een vechtscheiding te betekenen. De overlegscheiding vraagt veel van de betrokken professionals en van de partijen en is niet makkelijk. Hoewel de scheiding ordentelijk en respectvol zal worden geregeld, blijft een scheiding pijnlijk.

Toch ben ik zeer enthousiast over de overlegscheiding en is het in complexere situaties mijn voorkeursmethode. Met name de samenwerking tussen de verschillende disciplines en partijen leidt vaak tot goed doordachte, creatieve en duurzame oplossingen op juridisch en financieel/fiscaal gebied. Daarnaast wordt er veel aandacht besteed aan de relatie tussen partijen en hun toekomstige relatie met en met betrekking tot de kinderen.

Meer dan bij andere methodes heb ik het gevoel daadwerkelijk iets te hebben bijgedragen aan een duurzame

toekomst voor de betrokkenen. Niet onbelangrijk is dat het veel voldoening geeft om met een team van professionals het beste uit elkaar te halen.

Ik ben ervan overtuigd dat de overlegscheiding een vaste plek heeft ingenomen op het palet van oplossingsmethodes voor echtscheidingen. De methode zou echter in veel meer situaties dan nu kunnen worden toegepast. Daarom zou het wenselijk zijn dat meer advocaten zich de methode eigen maken en hun gereedschapskist hiermee aanvullen.

Maar, zoals Timmermans en Sliepenbeek in het slot van hun hiervoor genoemde artikel al opmerken, het blijft van het grootste belang dat scheidende mensen de vorm van scheiden hanteren die het best past bij henzelf en hun specifieke situatie.

Over de auteur

C.J.M. Zantboer RB

Belastingadviseur, mediator en collaborative professional bij Zantboer & Partners.